

I.SVETOVNA VOJNA

~bližina vojne~

- II. Industrijska revolucija
- Čas velikih izumov
- Obdobje meščanstva in nacionalnih idej
- Podeželje se umakne k urbanim središčem
- Definira se politični prostor
- Obdobje kolonializma
- VB- največji imperij na svetu
- K trojni zvezi pristopita Bolgarija in Turčija, izstopi Italija
- Antanta: razdelitev kolonij: Perzija in Egipt
- ZDA: najmočnejša gospodarska & vojaška velesila
- Dvig Japonske (meidži)- postane velesila
- Revanšizem Francije napram Nemčiji (Lorena & Alzacija)

6. glavnih vzrokov za vojno:

1. imperializem
2. neenakomerna razdeljenost kolonij
3. hiter industrijski razvoj Nemčije, Italije in A-O
4. razpihovanje nemškega in italijanskega nacionalizma
5. nemški in avstrijski militarizem
6. oboroževalna tekma(prednjači Nemčija)

7. ključnih dogodkov- uvertura v vojno:

1. **Rusko- Japonska vojna:** 1904/1905: ozemeljske aspiracije: Mandžurija, Koreja Japonci so Ruse 2xpresenetili, pri Koreji jih totalno polomijo: -- 1. največja evropska sila premaga evropsko

2. **meščanska revolucija v Rusiji:** 1905

3. **aneksija BiH:** 1908: kmalu bi prišlo do vojne

4. **kitajska revolucija:** 1911

5. **Maroški krizi:** 1905,1911: razdelitev Maroka(Francija:Nemčija:ti izgubijo)

Konča se 1912- Francija dobi večino ozemlja, Tanger postane mednarodno pristanišče

6. **Italijansko- Turška vojna:** 1911-1912: Italija dobi območje Dodekaneza, Libijo

7. **2 balkanski vojni:** 1912-1913: pride do zveze I. in II.

I.tvorijo Grčija, Srbija, Bogarija, Črna Gora---- interes po Makedoniji, iste vere, cilj je bil izsiliti Turčijo iz Evropskega kontinenta

1. balkanska vojna: Turčiji vzamejo vse Evropsko ozemlje razen Carigrada
2. balkanska vojna: skregajo se, ker si ne morejo razdeliti tega ozemlja

maj 1930- II. Grčija, Srbija, Črna Gora, Romunija- cilj: pritisniti na Bolgare

Bir v Bukarešti:

-razdeli ozemlje Balkana:

-Srbija in Grčija si razdelita ozemlje Makedonije

-Romuni so dobili del Bolgarije

-Srbi izgubijo Albanijo-dostop do morja

~priložnost,ki je nesmemo zamuditi~

28.6.1914: HötzendorfVidov dan- srbski praznik!

Interesi velesil po Balkanu- sod smodnika. Avstrijci stalno provocirajo Bosno in Srbijo.

Po 1389 praznujejo na Kosovu. Franc Ferdinand! Spremlja jih Mlada Bosna: Gavrilo Princip! Atentat na Franca Ferdinanda. Avstrijci so takoj obsodili Srbe..

Srbija ni bila edina, ki je bila o tem obveščena. Dogodek se je izvršil v soglasju z Rusi. V Ruse so posumili Britanci, a niso drezali, ker so bili prijatelji.

Od 28.6 dalje je samo še čas na priprave na vojno.

Mobilizacija: vpoklic zmožnih moških, oborožitev posameznikov. Ko je mobilizacija zaključena se gre še samo v vojno.

ZAČETEK VOJNE: 28.7.1914: A-O napove vojno Srbiji, Avstrijci so v soglasju z Nemci poslali Srbiji ultimat, ki ga ta ni mogla uresničiti

13.7-25.7: kupovanje časa Srbije: prisotnost avstrijskih policistov, da bi raziskali, če so vpleteni v atentat.

25.7 da Srbija negativen odgovor. Avstriji, katera je Srbiji napovedala vojno, napovejo vojno nazaj.

Srbi niso bili pripravljeni (Bolgarija in Turčija stopita na stran centralnih sil) Srbija je bila tako obkoljena z vseh strani. Srbi so šele z Nemško "pomočjo" izgubili. Grčijo na Krf!!

1.-4.8:

1.8.: ob 5 popoldan Nemčija razglasi splošno mobilizacijo, pol ure prej je to naredila tudi Francija. Britanci se ne zanimajo veliko, saj imajo skoraj vse!

4.8: začetek bojevanja na Zahodni fronti- Nemci napadejo, pred tem tudi Luxemburg.

Antantne sile so bile od začetka v prednosti:

- več vojakov, več surovin(kolonije), boljša logistika(oskrbovanje)

Nemci so 3.8. Lux. Napadli z 16 mio vojakov!(dosegli so nemogoče v treh dneh!)

~ BOJIŠČA 1914-1918~

1.SV. VOJNA: VOJNA VELIKIH NOVOSTI: največji top: DEBELA BERTA:transport po železnici(bratje Krupp-Essen)

1. ZAHODNA FRONTA:

NEMCI NAPADEJO Lux. In Belgijo(3.8): hitri prehod mimo Pariza.

- von Schlieffen: oče največje revolucije na področju vojskovanja, ni imel oklepov, letal

BLITZKRIEG(hitra vojna):poskušajo izvestiPOZICIJSKO VOJNO(izkop rovov-zaščita pred topovi, bodeče žice, mitraljezi...)

TEŽAVE: higiena, uši

To je bila najhujša fronta od vseh(potekala je od Rokavskega preliva do Švicarske meje). Američani spreminjajo potek I.svetovne vojne. Nemčija je pred zmago dokler ne pridejo Američani- zaščititi hočejo svoje naložbe. Izoblikuje se frontna linija: Nemci preboj na S, Angleži pa na J(oboji neuspešno).

Največje št. Žrtev.

VOJNE: Ypres(bojni plini: 1. bojni strup:IPERIT),Soma, Marna(1.800.000 žrtev), Verdun(celo leto 1916)

Na zahodni fronti uporabijo tanke; 1.konstrktor tankov:RENAULT. 1.sv.vojna ni bila samo vojna v jarkih.Novo orožje: zepelin: napadi z bombami(Bruselj).

Siki:posebna indijska religija-bojujejo se v vojni!

2.VZHODNA FRONTA:900km

Nemčija& A-O:Rusiji

RUSKI CILJ: pohod na 3 mesta: Berlin, Dunaj, Budimpešta(a ruski vojaki nimajo bojne morale). Edini uspeh ruske vojske je prodor na območju Galicije(Lvov).

FRONTA: od Baltika do zaledja Jadranskega morja

2 PORAZA: bitka pri Mazuriah(100,000 žrtev)

bitka pri Talenbergu: edina obkolutvena bitka v 1.sv. vojni:
Nemci obkolijo Ruse(120,000 žrtev) ruski general Samsonov naredi samomor.

Porazi zaradi **slabe logistike, slaba morala, oprema, ni bližine centra...**

2 KLJUČNA MOMENTA:

- **1917-** februar, oktober: **REVOLUCIJE V RUSIJI**
- **FEBRUARSKA REV.:** meščanska
- **OKTOBRSKA REV.:** komunistična

Posledica: pregled fronte: premik: **Nemci osvojijo krizno območje- gredo proti Kavkazu(nafta)**

LEBENSRAUM: območje, ki je pomembno za Nemce: potencial je Ukrajina: hočejo rešiti problem s hrano.

Nemci so z Rusi sklenili za Ruse slab **SEPARATNI MIR(Preslitovsk).**
Nemci: Pribalt, Belorusijo, Ukrajino, Kavkaz, Finsko

3.VOJNA NA JV:

med A-O in Srbijo

poletje 1914: Srbi v brezizhodnem položaju: obstreljevanje Beograda, scena se obrne: A-O zbere 500,000 vojakov in jih pošlje v Galicijo(težave).
Do **jeseni 1914:** Srbi zmagajo: bitke Cer in Kolubara. Zmagajo z zadnjimi močmi: problem je oprema: nimajo oblačil-kradejo avstrijske uniforme.

Srbi del antante: pritisk na VB in Francijo:ti preko Jadranskega in Črnega morja pošljejo orožje po Donavi do Beograda.

1916: Romunija: neodločena: na koncu na strani Nemčije: Avstrijci zasedejo Transilvanijo **-6.novembra zasedejo Bukarešto!**
Srbi oboroženi- napaka:zasedejo Albanijo-oslabijo obrambne funkcije zato do **februarja 1916:**

- Srbe potisnejo do Albanije
- Napadeni s 3 strani
- Obljubljena jim je Niška Srbija
- Bolgari- imajo 500,000vojakov
- Srbska vojska ostane na Krfu, ko so si opomogli skupaj s Francosko armado Orient odidejo na bojišče Solun.

4.VOJNA V KOLONIJAH:

- več lokacij

- **Afrika:** hiter konec vojne: Nemčija slabo pripravljena- Britanci zasedejo Namibijo, Togo...
- **Težave pri Tanzaniji, Keniji: upor Nemcev**- a nato se vdajo

5. VOJNA NA BLIŽNJEM VZHODU:

- Nemci imajo postojanko- Kitajci odstopijo Nemcem mesto **Kiačou**(Kjočov)- zaradi tega se vojna širi: Japonska napove Nemčiji vojno-1914- uničijo Kjočov
- **Japonska pristopi k antanti**

6. VOJNA NA BLIŽNJEM VZHODU:

- vojna na območju Turčije in Arabskega polotoka: **nafta**
- **VB** ima največje interese: prodiranje iz Kuvajta in Sredozemlja- **zasedejo Bagdad in Palestino**(iz Egipta)(1915-1917)
- Operacije VB sil ob **pomoči Francije**
- **VB spomladi napade Bagdad**; pri vstaji na Arabskem polotoku jim pomaga **šeik Husein**
- Lorenz Arabski
- Območje vojne; kje se VB opeče: **na otoku Galipoli**(**največja katastrofa VB**: množično grobišče VB, Avstralcev. Novo-zelandcev..), **načrt izkrcavanja VB vojske**; onemogočijo Turčiji, da bi sodelovali v vojni, **neuspešno izkrcanje**: zanimivost izkrcanja- kar je bilo v I. svetovni vojni neuspešno, je bilo uspešno v II. Sv. Vojni: izkrcanje v Normandiji
- Churchill: oče fijaska; ključni heroj II. Svetovne vojne

7. VOJNA V ZRAKU:

- **centralne sile** imajo premoč nad antanto
- **letalstvo**: počasno uveljavljanje: težava: vojaška strategija, nerazvita tehnika, nespretna uporaba bojnih letal
- zračni ladje: **ZEPELINI**: zelo uspešno orožje, Nemci daleč pred vsemi; **problem je plin: vodik- vnetljiv plin**
- bombardiranje civilnih mest: **ANTWERPEN**
- **sept.1914: pride do 1. zračnega spopada med letali**
- VB med 1918: RAF: izboljšajo zračne sile
- Nemci LUFTWAFFE
- 1.sv.vojna: **FRONTALNI SPOPADI MED LETALI**: letala se soočijo s posledicami: **letalska tehnologija**: letala premikajo z 1 konjsko silo, proizvodnja letal cenejša in množična
- **slavno ime letalstva: nemec Manfred von Richthoffen**: "rdeči baron", dobi 80 bitk, uporabi nov izum: **sinhronizacija(Vokker)-propelerja in strojnice**- dobro za napade v zraku
- razvoj protiletalske obrambe: **mitraljez na motor**
- **nevarnost za civile: ZEPELIN**(tarči London in Pariz)
- največji razvoj letalstva je v I.svetovni vojni

8.VOJNA NA MORJU:

- **MED** Britanci in Nemci

- Vojna preide iz vojaških ciljev na civilne cilje: potniške ladje, tovarne ladje: onemogočanje oskrbe
- Novo orožje: podmornice: U BOOT; **PODMORNIŠKA VOJNA**(podmornice so ključno orožje, neudobne
- **VB ima premoč**: večji topovi, višja hitrost ladij, večje območje delovanja
- Nemci: imajo varne ladje, težko jih je potopiti, učinkovita balistika
- **Avstrijska mornarica**: Kotor, Pula: 2 oporišči: naloga je braniti Jadransko morje- Otrantska vrata-varovanje tega območja: onesposobijo Italijo, prestrežejo oskrbo Srbom
- Cilj Nemške mornarice: Baltik;Baltsko morje:bitke med antanto in centralnimi silami da zaprejo Ruse: Danski polotok: ključno bojišče: blokirajo Ruse, na Z obali bitke z VB:
- Najpomembnejša bitka I.svetovne vojne je **Skagerrak: bitka za Jutlandijo(Z Danska)**, spomladi 1916,edina večja pomorska bitka, Nemčija zmaga VB; razmerje v času spopada: 99 ladij na Nemški strani in 159 ladij na strani VB, Nemci, ki zmagajo se po tej bitki ustrašijo takih bitk
- **Nemci zapirajo Ruse: Baltik, Črno morje: Baltik pomemben: železo iz Švedske_dobavitelj**
- Nato antanta onemogoči Nemcem uvoz in izvoz
- Nemci po tem podmornice uporabijo kot trgovske ladje
- Bitka ob Urugvajski obali: na Nemški strani je stal junak: general von Spee...utopi ladjo, da se le ne bi predali sovražnikom- jeseni 1914
- Ko so spopadi na morju poniknili- podmorniške vojn; nenapovedani spopadi

~ SOŠKA FRONTA~

Fronta je **izjemno dolga**: od zaledja Tržiča, Redipulja, Kostanjevica, Gorica, dolina reke Soče; nato po ozemlju Italije do Švicarske meje; bitke so bile od 0m nad.višine pa do 3900m(Ortler).

To je bila **fronta absurdov**: vleka topov na višje nad. Višine

VOJNA V POSOČJU: bitka za Rombon, Krn, Batognica, delno Mangart.

A-O je bila na to vojno povsem **nepripravljena**: enote mora prestaviti iz V(iz fronte med Rusijo in Srbijo) Italija napade Avstrijo iz hrbta.

26.4.1915- LONDONSKA TAJNA POGODBA: antanta Italiji(centralnimi silami) obljubi **ozemeljske konsesije**: obljubijo jim J Tirolsko(J od Brenerja). Italija gre v vojno z antanto: CILJ: hoče Trst, Istro, Dalmacijo, Albanijo— hoče v vzhodni Jadran- Italijo vodijo ozemeljsko apetiti!
Italijanska vojska neučinkovita...CADORNA: nespreten, krivec za Italijansko tragedijo_ reformira vojsko:1911-1912

Na strani avstrijcev je bil Srb iz Like: **Borojević**=**"von Bojna"**: bil je izjemen strateg- na tej strani je le 150,000 vojakov a Italijani dosežejo le malo: **Gorica, Kobarid, Bovec**
Krn&Batognica: fronta od maja 1917 do oktobra 1917 (Tržič, Doberdob, Redipulja) na teh frontah **so razmere nemogoče**: vročina, slabo utrjene linije...

PROBLEM SOŠKE FRONTE: begunstvo(v Ljubljano, Maribor..) **zaledje front evakuirajo** >>npr. okolica Sežane, Gorica, zgornje Posočje«
Barakarsko taborišče(na Kranjski gori, Gradec(Judenburg).
Ta fronta je **visokogorska**_ Avstrijci se branijo, Italijani delajo načrte za preboj. **Težave so vremenske razmere, logistika, dostop...**
A-O prodira na J Trentinskem(območje ASIAGO)- edini uspeh pred oktobrom.

PROBLEM je tudi **oskrbovanje**: Avstrijci izdelajo pomembne točke logistike- **železnica** ima pomembno vlogo(železnica Ukanc)(vojaki živijo v visokogorskih **vojaških naseljih(Vogel)**-stran od topovskih krogel)

BOHINJSKA PROGA- KORIDOR(povezuje Beljak in Trst)- letos praznuje 160 let. Prvi plan je bil Bovec- Trbiž. **Proga je bila namenjena oskrbovanju, servisiranju enot.**

Spomladi 1916- hud mraz- težave predstavlja visok **sneg**.

A-O_veliko nacij- na fronti so **vojaki iz vse monarhije**- potrebujejo duhovno pomoč: **1. džamija Log pod Mangartom.**

Rombon- ključna fronta- branijo ga Bošnjaki

VOJNA V VISOKOGORJU: vojna nesmislov- **Batognica-** danes 20m nižje kot ponavadi- ker v I.sv.vojni razstrelijo vrh. **KAVERNE:** zaščitne jame,skalno zavetje, bivališč vojakov,skladišča. Zima 1916-1917- vrh Batognice- Avstrijci kopljejo rove in pridejo do Italijanov-tam slišijo njihove načrte zato prinesejo ogromno količino razstreliva **in goro razstrelijo!**

Ruski vojni ujetniki:12,000. Leta 1916 gradijo prelaz čez Vršič a febr. 1916 umre 300 Rusov ko jih **zasuje plaz z gore Mojstrovke!**

Soška fronta: 12 ofenziv(prvih 11 je neuspešnih).1915- 4 ofenzive:**Kobarid, Bovec-** dobijo Italijani. Istega leta je ital. Žrtev 175,000 na avst. Pa 123,000.

Ključna sprememba: pride **do Čudeža pri Kobaridu-** zlom Soške fronte:

prihod Nemške vojske(razbremeniti hočejo Z fronto s Francijo. **1. vremenski pogoji**(okt. dež,blato),**2. dobri taktizerji: premiki avst. in nem. čet:ponoči in iz zaledja-podnevi spijo:** it. General štab sprememb ne opazi!
3. granate z bojnimi plini, strupi: 23-24-ok.1917

Kolone it. Vojakov:enote ALPINI BERSALJERI!. Na Soški fronti v 12. ofenzivi se bojuje tudi nem.časnik(kasneje general)**puščvska lisica.**

~življenje med vojno~

I.sv. vojna_ vojna novosti: **strupi, podmornice, letalstvo**

Zakon o splošni mobilizaciji: izjemna posledica na družbo 20.stol.: **pojavn dezerterstva:** zeleni kader, moški v vojni: družba se spremeni: ženske dobijo glavno vlogo: **prevzamejo vse funkcije- začetek emancipacije;** **delo v tovarnah, množično zaposlovanje žensk, naloga preskrbeti otroke in preživljanje, začele so odločati o družinskih zadevah- obdobje matriarhata!** Največje žrtve vojne so bile: ženske!: selitev, beg družin, težko delo: varilke.

V vojni je bilo veliko mrtvih: 10 mio žrtev:vojakov, civilistov. Nemci imajo 1.8 mio žrtev ter 4 mio ranjencev.

S Irak: genocid Turčije(muslimanska država) nad Armenski narod(kristjani): 4,5 mio žrtev: Armenci so napoti Turkom, zato jih ti obtožijo pakta z Rusi. Moške postrelijo na deportacijah, ženske in otroke pa izženejo čez puščavo do Palestine do katere seveda umrejo že na poti(sestradajo). Turčija genocid ne prizna.

Prelomno leto v I.svetovni vojni je leto 1917: Ključna sta dva momenta: vstop ZDA v vojno(pošljejo 864.000 vojakov-mrtvih je 115,000) ter revolucije v Rusiji: febr.&okt. revolucija: revoluciji nista samo odpihnili rodbine Romanove ampak tudi Habsburžane in Hohenzollern. Smrt Franca Jožefa I. nakaže, da je A-O pred zlomom.Naslednik Karel I. je samo še statist.

Z oktobrsko revolucijo se v Evropi razvijeta 2 pogleda na družbo in sicer:
1.meščanski(pripadnik je am.politik, preds. Wilson, ki je bil avtor poveljne(Versajske) Evrope).
2.revolucionarni=socialistični=komunistični

V vojni pride do velikega pomanjkanja: Leipzig: 13.-15.5 1916: prve demonstracije zoper pomanjkanju: posredovanje nem.vojske.
Do pomanjkanja pride zaradi blokade centralnih sil: Nemci imajo težave z oskrbo; predelujejo kosti=hrana za živino. Najhujša je bila zima 1916-1917:ZIMA RUMENE KOLEBARE(7 krat na jedilniku).

Ustanovijo urad za vojno prehrano, ki uvede nakaznice; država odmeri koliko hrane kdo dobi.

ZAKONI O DELOVNI OBVEZNOSTI: moški, ki niso bili vpoklicani morajo delati v vojaški industriji(med 16-60. letom.)
ZELENI KADER: dezertjerji: poslabša se situacija na kmetih, ker dezertjerji kradejo.
Slovenci se zaradi vsega tega uprejo A-O: Judenburg:med Celovcem in Gradcem

POSLEDICE I. SVETOVNE VOJNE: hude za gospodarstvo: inflacija(padec vrednosti denarja)- v zlatu temelji vrednost denarja, vojaške vojne obveznice...vse to uniči gospodarstvo. Sesujejo se firme, ki temeljijo na denarni podlagi(ocenjujejo se po prometu)

KONEC VOJNE: od 29.SEPTEMBRA do 11.11.1918

Začne se z Bolgarijo in konča z Nemčijo. Francija prosi za premirje: Nemški vojaki tako niso šli v ujetništvo, tako ohranijo vojsko: centralne sile kapitulirajo.

Po tem si revolucije sledijo ena za drugo: Nemčija ob premirju preda vso orožje.

Največja sprememba vojne je 10 NOVIH DRŽAV: Finska, Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češko-Slovaška, Avstrija, Madžarska, Jugoslavija, Rusija postane SZ!

Posledica tega so množična preseljevanja: revolucija: Rusi gredo na Z, tudi na Balkani se ljudje preseljujejo, nova država Poljska- preseljujejo se Nemci, revolucija v Turčiji- Grki gredo na Peloponez, Turki s tega območja pa v Turčijo.

Pride do arabskega nacionalizma.